

Година II.

УЧИЛИЩЕТО издава два пѣти въ мѣсеца на тѣзи голѣмина. Годишна цѣна прѣдплатена едно бѣло медж. а за отвѣтъ Туреко фр. 7. Спомоществованіята ставатъ за година. Писма неплатени на пощата не сѣ приети. Твърдѣ дълги и неспокоени дописки оставатъ непомѣтени.

Слѣстѣкъ 20-й.

Писма, дописки и спомоществованіята са испращатъ надписани до издателя въ Руссе у печатницата на Дунавската областъ, прѣзъ Г. на Спаса Попова.—Въ Шюментъ до Г-да Братія Р. Ил. Блѣкови.

УЧИЛИЩЕ.

Содържаніе: Пѣтъ. — Важността на учителската служба. — Трохичка хлѣбъ или описаніе на чедовѣка; за стомахътъ (продълженіе отъ слѣстѣкъ 18). — Нашитѣ училища. — За дихането (продълженіе отъ слѣстѣкъ 19). — Дѣтиноски игри. — Разни.

П Ж Т Ъ.

I.

Случвало ли ви са е, драги читатели, нѣкогашъ да са стрѣснете на сънъ и да трепнете? Нѣкъкъвъ си гласъ, нѣкакъвъ шумъ, нѣкое привиденіе ви е пробудило; но сполучвате ли изведнѣжъ да познаете отдѣ дохожда тойзи тайнственнѣй гласъ? Не, вѣй са исправите, тушките са ту на една ту на друга стърна; отѣготени обезсилени отъ спането, никакъ неможете да налучите гласа. Ето че гласътъ изново са обажда; трапени юще растривате си очитѣ, озъртате са насамъ нататѣкъ, но пакъ несполука. Най сѣтнѣ полека-лека са окупигвате—обуравени отъ сънъ, дохождате въ себѣ си и захващате да са ослушвате—; гласътъ са чува по-ясно; вѣй като че го налучвате. А до тогава колко вѣтрѣшно смѣщеніе, какви кръсѣци и викове.

Тѣй бива съ сѣкиго, който е упжтенъ у нейзвѣстнѣй тъменъ пѣтъ; тѣй е и съ единѣ народъ, кой са пробужда отъ сънъ и тича слѣдъ тайнственнѣй гласъ, що го зове на пѣтуване.

Да ли е възможно на малкото дѣтенце да са исправи отведнѣжъ да трѣгне и да са запѣти къмъ животъ? Колко

паданіе, колко плачове, колко опитванія и какви мѣжки велики за горкото дѣте, дордѣто хване да върви!—такъвъ е законътъ на природата, коя никога не отстъпва пѣтя си, нито са измѣнява. — Нека са несмѣтваеме отъ сичко, що става около насъ; да са позавземемъ наздраво къмъ истинското и правото.

II.

Втората година навършва отка слѣд-ва този листъ пѣтя си подъ заглавіе »Училище.« На първата година то са глѣдаше като нѣкоя сѣнчица, дѣто нищо неможѣше да са подслони; но при това нѣй си мислѣхме, че дрѣвцето е посадено на добра и здрава земя; скоро ще сѣ прихване и, закоренено, ще расте на височина, и да простре своитѣ клоии на далечъ; а птички пѣснопойки прилетяващицъ издамечъ ще украсяватъ дрѣвцето и съ своитѣ сладкопойни гласове да развеселяватъ онези дѣто стоятъ наоколо. — Излѣгани останахме и до сега у надеждата си. Наистина дрѣвцето излѣзе както са надѣвахме. »Училище« са посрѣщна доброволно отъ много мѣста изъ нашето отечество, кое ни насърдчва да вървимъ напѣдѣ, и това е що ни засилва да излазя рѣдовно; но да послушамъ какъ ни пѣй то?—Нѣма

іоше птички прилетѣли да украсяватъ дръвцето и да услаждаватъ слушателитѣ!

»Училище« остава и върви еднакво, както и нашитѣ повсякду учебни заведения—училищата, тъй да речемъ, не сж по своя пжть. Въ училищата ни и до днесъ дѣцата си губятъ врѣмето и на-силомъ приематъ онова, що имъ са прѣ-дава безъ цѣль. Читателитѣ на »Учили-ще« еднакво невиджджтъ іоше това, кое би трѣбвало да видятъ у членоветѣ му. Често ми са прѣдставяше пжть, по ко-гото мяза да върви списането ни, пжть колкото пріятенъ и гладъкъ, толкозь тру-денъ и непостигванъ за самъ си човѣкъ.—Тѣжко са вършжтъ у насъ народни-тѣ общи работи; защото кога подкачи единъ, никой му непритича на помощъ. Той трѣбва да са бори до душа, да са мжчи и бжхте да свърши сичко.

Нека го кажемъ открито—да оставимъ настърна другитѣ прѣчки и мжчнотіи що срѣщаме у прѣдиріятіето си и да до-демъ на това:

Нашитѣ високоучени не въспріематъ какъ годѣ да са занимаватъ съ какви да е *ситни дръбни работи*, да понаписватъ нѣщо върху науката и да посочжтъ срѣд-ство, по кое би са нарѣдили нашитѣ у-чилища по-добрѣ; потрѣбнитѣ си книги нѣмаме, та да са спомогнемъ що-годѣ, а обща библиотека дѣ да намѣримъ и да притечемъ за нѣкоя книга?

Не е да не знаемъ какво главній за-датъкъ на единъ педагогическій листъ стои въ това: *да обѣме сичко що са от-чося до науката, и за доброто урѣж-даніе на училищата*. Но дордѣто имаме днесъ по-учени и вѣщи (специалисти) учители, които сж свършили наукитѣ си у Европейскитѣ учебни заведения, ній неможемъ да говоримъ сичко отъ себе си и да ги учимъ какво трѣбва да пра-вятъ. Слѣдователно грѣшни ли сме ка-то пишемъ това щото знаемъ съ цѣль само да са разпространява книжното про-читаніе мѣжду народа ни? Нѣка ни ка-жжтъ върлитѣ обсѣдители на Бълг. кни-

жевность кой е правій пжть, и ній сме готови да го послѣдваме; само да не бжде тѣхното обсѣждане пристрастно и отъ *самолюбіе*.(*)

Както и да е ній нѣма да са сирѣмъ отъ нищо, и ще вървимъ напрѣдъ, като са трудимъ сѣ за по-хубавото, а на-родътъ нека уцѣнява.—Нашето желаніе е за до година да са утолѣми листътъ и да наспорятъ спомощницитѣ; тогава, ка-то има отдѣ да посрѣщаме разносжитѣ, »Училище«, замогнато, ще са сдобій съ свои сътрудници и нѣма да чака отъ други.

Слѣдній членъ туряме прѣдъ очитѣ на нашитѣ учители, особенно на онія даскалетики, кои са наематъ да учи-телствуватъ, а неиспѣлняватъ своитѣ учителски длжжности, или пжкъ съ-сѣмъ непознаватъ назначеніето си.

ВАЖНОСТЯТА НА УЧИТЕЛСКАТА СЛУЖБА.(**)

»Педагогіята е сборъ отъ начала, по кои трѣбва да са въспитаватъ дѣцата, и отъ срѣдства съ начинъ що са упо-трѣбаватъ зато.

»Но тія начала и срѣдства малко би ползували, ако онзи, който са наема да ги извършва, не е приготвенъ добрѣ за тѣзи работа. Слѣдователно за това е-динъ отъ най-важнитѣ дѣлове на нау-ката са занимава какъ да приготви у-

(*) Зѣбестій цензоръ критикъ отъ Букурещъ не-заминува и нашето »Училище« дордѣ му непо-гложде дарвулитѣ. А неговій дописникъ изъ Русчюкъ, като му придружава, намислил пжкъ той да ни побратимъ съ тукашнія вѣст. »Дунавъ« и намъ що си іоше. Видя ли ти какво станало? хай да му са осмади! За това туку хитрува е-динъ отъ слободаджіитѣ съ питаніето си: Зна-ешъ ли кон сме ній?—знаемъ зоръ, кои сте нехранимайковци.—И отъ таквизъ палета ако са плаши Дѣдо, спукана бѣше му работата. Нека си джавкатъ на абата.—Блазѣ си на Русчюкъ дѣто е отвѣдилъ таквизъ критици, които да го попра-вятъ. За това тукъ сж чѣнали и училищата и Чталището имъ, спорѣдъ таквизъ цивилизувани момци. Сичко Мара втасада. *Берекетъ версинъ*, че ни свѣстятъ.

(**) Сръб. Період. Списаніе »Школа«.

чителя, щото да бжде въодушевленъ отъ само себе си, а особено какви свойства трѣбва да има. За това, прѣди да говоримъ за ученицитѣ, ще са спремъ малко и да прикажемъ нѣщо върху учителя.

»За да бжде нѣкой ревностенъ учителъ, трѣбва първо да знае какво учителската служба е едно важно послание (мисія)... Това е дѣто ще окаля неговото сърдце и да го приготви за сичкитѣ мѣхнотии, кои ще дочака у тѣзи работи; той трѣбва да савъзори юнашки, щото кога му дотегне нѣщо, да са неотрече отъ прѣдпріятіето си—той трѣбва да осѣща една вътрѣшна радостъ къмъ тѣзи служби.

»Има три главни нѣща, по кои са отличавана учителската служба прѣдъ нашитѣ очи.

»Първо, да речемъ, тя е нѣкакво си посланничество, който каже учителъ той казва *посланикъ*, и то посланикъ занятъ съ работа, що не е въ неговъ интересъ, посланикъ за другиго, а не за себе си; за народно добро, а не за своя полза; това са касае за другиго, т. е. за хората (за обществото), дѣто ще са познае каква е посланиковата работа, добра ли е или лошава. И наистина неприлича ли да са даде този характеръ (посланичеството) на учителската служба? Какво повече за общото добро отъ колкото възпитаніето на дѣцата? Никаква друга работа, никое друго художество или занаятъ пѣмъ тоя отличителенъ знакъ: човѣкъ, който работи други кой да е занаятъ, работи го само за себе и за своя полза, на която са надѣва отъ труда си, ако му отива добръ работата, то добро, ако ли не самъ си той тегли отъ своето незнаеніе или отъ немареніето си. Но съ учителя е съвсѣмъ другояче. Нека поменемъ тукъ думитѣ на едного отъ старовѣрменнитѣ мѣдрети: „Ако вашій обушаръ е нехвелитѣ майсторъ, кой ви ушива лошава обуша, казва Платонъ, или ако са има за обушаръ, а не е, вѣй

малко ще губите; но ако наставницитѣ или учителитѣ на дѣцата ви сѣ наставници само по име, невидите ли че тѣ щатъ да похабятъ вашето домородство (породица), и че отъ тѣхъ самитѣ зависи вашето утѣшеніе и вашата честъ?!« Когато една служба е отъ толкозъ важностъ за общото добро, кой може да прѣзира нейното достойнство?»

(Слѣдва)

ТРОХИЧКА ХЛѢБЪ или описаніе на челоуѣка.

(Продълж. отъ сл. 18.)

СТОМАХЪТЪ.

Спуснели са веднажъ храната въ гърлото, тя трѣба вече да са покори на сѣдбата си.

Отъ гърлото надолу са простира яко гърло, стегнато отъ мягки жилави тѣрколца, кои иматъ свойство да са стягатъ и растягатъ. Чрезъ това стягане храната е принудена да са спуска на долу, додѣто достигне до стомахътѣ, дѣто най крайнето коелце са свива и не припуща нищо ни напредъ ни назадъ.

Пригледвали ли сте нѣкогашъ какъ пѣзи червей или глистей? Виждате, че горнината на тѣлото имъ малко по малко са надува, като че са мърда нѣщо въ него отъ опашката до главата му. Такова сѣщо мърданье бы съгледали вые и въ пищепроводното гърло, ако да го видите въ това время, когато гѣлтаме; отъ това то мърданье е наречено червообразно.

Тукъ искамъ да ви забѣлѣжж нѣщо, кое не трябва да са пропусти безъ вниманье; трябва да знаете, че това мърданье съвсѣмъ не прилича на мърданьето на прѣститѣ ви, когато мачкате парче хлябъ, на мърданьето на челюститѣ ви, когато растривате храната си, или на мърданьето на языкътъ си, когато приглъщате. Сичкитѣ тѣзи мърданья, кои досега разгледвахме, зависятъ отъ васъ; вые ги управлявате; можете да ги мърдате, можете и да ги немърдате. Нѣпо сега ще влезимъ въ съвсѣмъ новъ свѣтъ, когото вые непознавате и който и васъ не знай и не

познава. Търколицата на гърлото работят и са мърдатъ отъ само себѣ си и тамъ вашата воля нищо не е. Тѣ работятъ не само безъ да ви пытатъ, нѣ още и ако би ви скимнало да поискате да имъ запретите да не работятъ, то ще бжде като че си приказвате съсь тѣхъ за нѣщо друго. По-послѣ на друго мѣсто, ные пакъ ще похортуваме за непокорността на тия господничовци, съ кои ще си имаме по сега работа до свършакътъ на работата си. Виждатели, вашето тѣло—това е като едно цѣло царство, а пакъ ные—негова царица, нѣ царица само до едни предѣли. Ржцѣ, крака, чупи и всичко външно това сж ваши вѣрноподанни; щомъ имъ заповядате вашата воля е извършена: или на работа, или почивка. Нѣ вътрѣшнитѣ части васъ не знаатъ и не ви познаватъ. Тамъ управията върви республикански, сами са управляватъ, сами си служатъ и преказватъ безъ ваше повелѣние; тѣ бы ви са надсмяли ако бы да поискате да и заповѣдате нѣщо.

Да земемъ другъ примѣръ: республиката—това е готварница на нашето тѣло. Тамъ приготвяватъ кръвь и съсь нея подправятъ всичкитѣ садини, пакъ разумява са за васъ потрѣбни. Ные приличате на господарь на къщата, на която хората й сж са затворили въ готварница, за да работятъ въ нея по-своего си желанье; отъ тия самоволници можите да заповядате само на кочашинтъ и на ключницата. А съсь другитѣ макаръ и тешко, нѣ нѣма какво да са прави.

За това глѣдайте, управлявайте поне колкото може по умно тия, които сж подъ ваша ржка и можтъ да ви слушатъ. А колкото за онѣзи, то благодарете са и съ това, че можите само да поглѣднете въ готварницата и да знаете отъ малко, малко, какво са тамъ върши.

Стомахътъ—това е главнѣй готварь, председателъ на вътрѣшната республика; той приглѣдва всичкитѣ печи, управлява работитѣ и наглѣдва за опасноститѣ. Азъ ви казвамъ, че той приглѣдва печитѣ и това трябва да го знаете, че е тѣй сжщо; нѣ ще ми кажите отъ дѣ зема той огънь? Това е и чудното и това ные още не знаете.

Слушайте и това какъ става.

Въ къщата, за която по прѣди приказвахме, къмъ кого трябва да са обърне да иска огънь онзи, който иска да го запали?

—Къмъ управителтъ, това азъ добръ помня; нима кръвьта носи и дърва въ джебоветѣ си?

Да, сжщи дърва и още топликъ по добъръ и отъ дървата, което скоро ще видимъ, а сега не е работата за дървата, кръвьта носи въ себѣ си нѣщо по добро и отъ дървата—готова топлиота; когато стомахътъ зема да работи, то вика на помощъ кръвьта; тя са притича отъ всичкитѣ страни на тѣлото ни и тѣй стоплюва стомахътъ, щото всичко, което са намира въ стомахътъ са сварява. Ето защо когато дадемъ множо работа на стомахътъ чувствуваме трпки по грабнакътъ си, защото кръвьта бързо са утича къмъ стомахътъ и носи съ себѣ си сичката топлина. Ето защо още е опасно да са кжпи човѣкъ въ това время, когато работи стомахътъ, защото хладнината на водата скоро распялива събраната кръвь отъ стомахътъ, а това докарва такава бъркотия върху венчкото тѣло, щото често докарва смъртъ.

Не питайте сега отъ що произлиза топлината на кръвьта; азъ щж ви раскажж това послѣ. А сега можж да ви кажж само това, че нашия управителъ въ тойзи случай не е по хитаръ отъ другитѣ, че топлината си той добива, както я добива най-последний отъ смъртнитѣ, като гори дърва. Не питайте какъ прави това знайте само, че той ги гори сжщо както ги горимъ и ные.

Съ една речъ тѣй или инакъ, готвачътъ има подъ ржката си готовъ топликъ. Ные знаете че той трябва да свари кашата, която са по приготвюва въ устата.

По-приглѣдайте са нѣкогашъ какъ прави това готвачътъ въ готварницата.

Той постоянно поразбърква, попотрива тенчурата, за да са разбърква готвеното по добръ стомахътъ и това не забравя. Въ сичкото время на работата си, той ту са свива ту са распуска, както търколицата на гърлото, и тѣй разбърква съ това храната, щото тя са вижда постоянно да са мърда. Готвачътъ отъ время на время пригужда вода. Стомахътъ сжщо полива кашата си съ водностъ,

конто има въ себѣ си много вода и която истича отъ много малки дупчици, испробити въ негоритѣ тъпки стѣннички. Д. Б-въ

(Слѣдва.)

НАШИТѢ УЧИЛИЩА.

У нѣкой си отъ прѣдшнитѣ листове на „Училище“, като казахме нѣщо за Българ. училище у Силистра, нѣй са врекохме да поговоримъ и за селата; тѣй сѣщо рекохме и за Провадѣйско. Но сега като си наумѣваме какви са селскитѣ училища не само у горѣ-казанитѣ мѣста, но юще и другагѣ по нашенско, то са нестой и да помѣнуваме за тѣхъ. На пр. какво да кажемъ за голѣмитѣ села у Силистренско? а именно: Каленетрово, Бабокъ, Афлатари, Алмалжй, Кайнарджа и други(1), които сѣ отъ по 150, 200 и до 300 къщи Българе? Тамъ сичко е заглжхнало и училищата имъ са обѣрнати на курници—ако потърсимъ чорбаджійлжци и понски маскаралжци, а учители до сущѣ простаци, ще ги видишь *тежмилъ* и нищо повече. Въ Провадѣйско и Шумненско се пакъ сѣщата хубость; слѣдователно защо да запразняме листа си съ таквизъ бѣбранія, кои неправятъ никаква си честь на народа ни? По-добрѣ ще сторимъ ако кажемъ коя е причината на това, отъ колкото да си дрънкаме, че едикое училище и еди-кой учителъ били таквизъ и онаквизъ.

Селскитѣ училища у нашенско днесъ почти не сѣществуватъ; на това ще са увѣри сѣкій, като поглѣдне околнитѣ села отъ Шюмненско и Варненско.(2) А тѣя училища било е врѣме, когато сѣ са по-подигвали и щогодѣ понапрѣдвали, но скоро пакъ безъ полза са спирали и са поврѣщатъ на пѣрвото си положение. Повтареме, че днешното положение на тѣзи училища е жалостно. Прѣди е нѣмало училищни здація, не са е намирало учители; но днесъ у сѣкое селце са вижда особено училищно зданіе; сѣко едно село си има какъвъ-годѣ учителъ, а отъ що е това,

че въ училищата са невиждатъ дѣца и за-пустяватъ, а учителътъ съ тефтеръ въ рѣка са заловилъ да върши съвсѣмъ друга дѣлж-ность?—Главнитѣ причини на това сѣ слѣ-дующитѣ: а) Селенипѣтъ, юще като немо-же да познае ползата си отъ науката, мисли и глѣда щото дѣтето му повече да са намира около него и да са очуипа въ работа; б) ако и да са поевява по мѣкогашъ въ тѣхъ же-лание за учене, то това желание скоро у-гасва, защото нѣма кой да го подклажда, нѣма кой да имъ помогне и да ги поведе къмъ желаемя пѣтъ; в) най-главното, че селата не сѣ снабдени съ свѣщеници и у-чители, наджхани съ тѣя чюовства за работа-та си, у която са повикани и която трѣбва да изпълняватъ. Това ни са струва да сѣ вѣрнитѣ причини, сѣорѣдъ които селскитѣ у-чилища по нѣкогашъ издигатъ пламѣкъ и пакъ скоро загасватъ Чувате ли пріятели на-родината си! Този пламачецъ би се пламтятъ ако да имаше, кой да го позадухва. Често си викаме: трѣба братъ брату да помага за общо добро, но това си оставатъ повече мѣртви думи. Чуваме далечъ тамъ по-предѣлитѣ на нашето отечество наши братя страдаятъ, рас-кжсватъ са отъ чюжденци, искатъ помощъ; нѣй като сѣщи братъ трѣбва и тамо да са затечемъ а не да оставяме и онія, които сѣ близко до насъ. Като са възрѣмъ наздраво, нѣй виждаме, че кѣто доде работата за искане помощъ отъ вѣнъ, отъ селата, това го ис-вѣршваме съ най-голѣма строгость, безъ да послушае гласа на съвѣстѣта си.

Нѣй ще кажемъ тукъ двѣ, три думи върху това, и за Бога, молимъ да не са види това никому оскѣпително—непознахме ли вече че за общото добро, за общото напѣрѣдване трѣбва сички колкото можемъ да залягаме: силніятъ да помага на слабійтъ, дѣто са вика и работя за напѣрѣждане, да са затичае сички да работимъ? А като го познаваме и не работимъ, защо да не си кажемъ, че не правимъ добро, защо да си непознаемъ грѣхътъ, защо да са нелокаеме? Сичко що си казваме нетрѣбва да го имаме за укоръ, а стой са да си го казваме за поправление; не свѣс-ни сме, да са свѣстяваме еднѣ другъ и на-едно да възримъ, а че да са стрѣскаме да

(1) Глѣдай елиет. 19 „Училище“ за Кара-Орманъ (Силистренско) и непитай за другитѣ села татѣкъ.

(2) Ами въ Русчюшко?—Който надникне у едно отъ Бълг. училища въ града ще разбере и за селскитѣ.

си биемъ единъ другъ главитѣ и единъ тукъ другъ нататъкъ.

Рекохме, че селскитѣ училища стоятъ повечето затворени, защото нѣма отнѣйдѣ да доде нѣкой да каже: „братя селене! това е зло, елате да тръгнемъ въ подобъръ пжтъ: учителъ, черква, училище си имате, иска са само отъ васъ добра воля да отпуснете дѣцата си което и сами желаете, но не правите.“ Тѣ стоятъ затворени, защото никой не е издигналъ гласъ у нѣкое селце и да каже: „братя на този човѣкъ, на този учителъ вѣй давате токова пари, но напуство отиватъ и паритѣ ви и врѣмето на дѣцата ви. Елате нѣй ще ви снабдимъ съ подобъръ Но сичко това не обичаме и нѣмаме ревностъ да са погрижваме за други, за ближнитѣ си! Много пжтѣ сме чували самитѣ селени да тъжжтъ и да казватъ: „нѣма кой да ни посбере, нѣма кой да ни покаже единъ пжтъ..... На часъ, два разстояние отъ Шуменъ лежатъ селата Кюлевча и Марашъ; три години става отъ какъ тѣ села си пригвоили сичко за училищно здание; тѣ искатъ да доде нѣкой отъ града да ги постоили повече, да имъ покаже какъ да направятъ училището си, да прѣмиратъ и съединятъ онези, които са противятъ, но до сега никой не е чулъ гласа имъ, никой не е далъ вгнмане на желанието имъ. А тешко ли е това да са извърши. Когато градътъ си има грижа да събира било жито или пари, да ли не е възможно въ сжщо врѣме тойзи човѣкъ, който ходи по селата, да са избере и за такъвъ, щото да може да настрѣчава, да прѣгледва училищата, учителитѣ и урѣдътъ на училищата? Тѣшко ли ще бѣде на една доброжелателна община да повиква веднѣжъ или дваждъ учителитѣ и свѣщеницитѣ и да са научва за вървежа на училищата имъ? Ако ли общината това не приема, не е ли възможно да са състави училищна комисія, коя, като нагледва градскитѣ училища, да си има грижа и за селскитѣ? О, възможно е и увѣрени сме, че сѣкой би са зарадвалъ за това; лошето е, че сѣкій изъ насъ това желае, а неправи. Кога е тѣй губятъ селата, губи градътъ, губимъ въобще синца.

Врѣмето е скъпо, прѣатели, стига сме са

махували изъ кахвенетата, изъ читалищата само съ едни забавни игри; да помислимъ малко и за това що имаме да вършимъ, да помислимъ за доброто си; да не чакаме и да са ненадѣваме, че сичко ще си извърши тогава..... възможното и нужното днесъ да са върши.

ЗА ДИХАНІЕТО.

(Продължение отъ слист. 19).

Въздухътъ, що издихваме, е по-топълъ и по-влажненъ отъ онзи, що е около насъ. Зинно време когато ни замръзнатъ рѣцѣтъ, духаме съ уста на тѣхъ да са огрѣятъ; а тѣй сжщо ако духаме на замръзвало стъкло, ще видимъ на него влажна роса. Въздухътъ, що поимаме, има въ себе си още и въглеродъ, а въглекислота твърдѣ малко; а онзи, що издихваме, има много въглекислота. Изъ сичко туй, що наведохме тука, виждаме, че когато дихаме, поемаме само кислородъ, а издихваме топлина, въглекислота и вода. Лесно можемъ сега да са увѣримъ, че за диханіето е необходимо потрѣбенъ кислорода, който е въ въздуха, и че безъ него не можемъ да живѣемъ, а природнитѣ науки сж намъ доказали, че кислородътъ не може никога да са свърши, защото растеніята непрѣстанно го испущатъ изъ себе си, а приематъ въглекислотата като храна за живота си,

И тѣй правилното диханіе въ чистъ и не разваленъ въздухъ е отъ голѣма важность за човѣческия животъ. За туй сѣкій, който желае да бѣде здравъ, и да живѣе повече време, трѣба, колкото е възможно да дише повече чистъ въздухъ. Онѣзи, които живѣятъ на полето, винаги иматъ чистъ и здравъ въздухъ, а онѣзи, които сж ограничени и прѣминаватъ повечето време отъ живота си въ одаитѣ, дѣто работятъ, тамъ въздухътъ не е чистъ; за това такива работници—трѣба да гледатъ, щото обиталищата имъ да имжтъ чистъ и неразваленъ въздухъ, като ги често провѣтрятъ. Много болѣсти са пораждатъ по хората най вече отъ диханіето на нечистъ и нездравъ въздухъ; нечистъ

въздухъ има въ стаи, въ които не сж държи чисто, и не са провѣтрятъ; които не се топятъ редовно и въ които живѣятъ прѣмногo хора. Хората и животнитѣ издихватъ собствената си отрова, която за кратко време напълнюва сички въздухъ въ стаята съ въглекислота тѣй, щото нито човѣкъ нито животно можтъ да дишатъ. Въ свободенъ въздухъ сичка тѣзи отрова ъж поематъ растѣніята, отъ която са и хранятъ. Слѣдователно най добръ е да дихаме въ свободенъ въздухъ, защото въ него има твърдѣ малко въглекислота. Въздухътъ са разваля не само въжрѣ въ стаятъ отъ издиханіето на хората, отъ горѣніето на свѣщи и пр., нъ може и отъ вѣнь да влиза разваленъ въздухъ въ стаятъ, и то ако има близо до кѣщитѣ боклуци или други нечистотии, които покварятъ въздуха съ вонещата си миризма. Боклуцитѣ не трѣба да са хвърлятъ къмъ онѣзи страна на кѣщата, отъ кѣждѣто обикновено духа вѣтъръ. Въздухътъ прѣнася сика воня и зараза.

Стаятъ трѣба да сж винѣги сухи. Въ влажнитѣ стаи са разболѣватъ най-вече дѣцата, които поематъ вонещъ въздухъ въ бѣлій си дробъ, слѣдоват. и въ цѣлото си тѣло, и съ това биватъ болѣстни прѣвъ цѣлій си животъ. Не е добръ да перятъ и сушатъ въ собитѣ ризи, дѣтински пелени и постѣлнитѣ имъ, Тѣй сѣщо не е добръ да са кѣди въ стаятъ, защото съ това са квари въздуха. Съ жара (въглища) не е добръ да са огрѣватъ и топятъ стаятъ, много сж умрѣли отъ това. Стаята, въ която живѣемъ да не е топла повече отъ 13°—16°.

Ако са грижиме, да е винаги здравъ и чистъ въздуха, що дихаме, още и да не е много студенъ, нито много топълъ, то ще можемъ да избѣгнемъ отъ онѣзи болѣсти, чрѣвъ които са поболява бѣлій дробъ и поврѣжда крѣвта, а слѣдоват. и цѣлото тѣло. Освѣтъ това трѣба да са пази, щото да не са прѣмивава изъ много топълъ въздухъ изведнѣжъ въ много студенъ, и обратно, защото отъ това са пораждатъ най-опасни болѣсти въ бѣлій дробъ. Трѣба да са пазиоше и на туй, щото човѣкъ като е работилъ, и е уморенъ и испотенъ, не трѣба да стои на

вѣтѣра, или да ъже студена вода. Сика сутрина трѣба да са миятъ гърдитѣ съ студена вода.

Онѣзи, които работятъ въ прахове, каквото вѣяніе, подиѣваніе жито ечюмикъ и пр., мѣреніе храни, трѣба да прѣвтрзватъ пошъ или кърпа прѣвъ носа си, а въ устата си да държатъ влаженъ сунгеръ (гѣба). Димътъ разваля въздуха. Тютюненійтъ димъ е най-вѣрли неприятель на бѣлій дробъ, а особенно най-вечъ вреди онѣзи, които кашлятъ, или често прѣсипватъ и неможтъ да говорятъ. Не е добръ да са ъже въ прахъ а още по-малко да са играй.

Отъ сичко горѣказанно виждаме, че диханіето е отъ голѣма важность за човѣческія животъ. Когато е тѣй, трѣба да назиме горнитѣ правила, ако желяемъ да бѣдемъ здрави.

Д. В. Храновъ.

Дѣтински игри.

При всячко друго, менъ ми е било драго да глѣдамъ невинни дѣчица да подкачатъ и тѣй безъ ѣзнаніе да упражняватъ крѣхката си снажица.

—Тешко е, казвахъ си азъ, на старъ човѣкъ да стои на едно мѣсто нѣколко часове, а камо ли на едно дѣтенце, въ кое ври крѣвта и го подканя на животъ!

Азъ спирахъ предание, писмо и всичко и давахъ на часъ свобода да си поиграятъ. Гадостни дѣчица са растичватъ и незнаятъ каква да заловятъ.

—Виличко! повикахъ азъ едно отъ миличкитѣ си ученици, каква ще поиграете?

Слѣдъ малко като помисли, то ми отговори: „Джингъръ!“

—Играйте нея, рѣкохъ азъ.

Играта бѣше весела, още и упражняваше тѣлото Ные играхме още нѣкои и други игри,

Не е тукъ мѣсто да расправамъ що ще произлиза, ако бы дѣцата въ училищата да са упражняватъ рѣдовно въ игри. Иѣж по-моля само чрѣвъ „Училището“ всички учители и ученици, сѣщо и свѣщенници да внимнатъ въ игритѣ на дѣцата, да забелѣжатъ всичко и да ми глѣдятъ чрѣвъ „Училището.“

Ето какъ да са водятъ въ описанното на игритъ:

- а). Имято на играта.
- б). Какъ са играе.
- в). Колко души могатъ да я играятъ.
- г). Сичкитъ думи, които са употребяватъ въ играта.

д). Какво е слѣдствието на играта. т. е. Какво става, или какво добива онзи, който спечели и какво, който изгуби.

Дивдядово 18 сѣпті 1872.

Д. Блъсковъ

РАЗНИ.

Умни изреченія.

Който клѣвети другитъ хора, той са мж. чи съ това да покріе своето безчестіе.—Завистливій хвърга стрѣлитъ си върху други, а наранява самъ себе си.

** Ученитъ са убѣждаватъ съ думи; малко ученитъ—съ дѣла, а неученитъ съ насилство; пѣкъ животинтъ отъ естество.

** Щастіето покровителствува юнака и великодушнія, а страшливий и малодушній остава безъ покровителство.

** Образованіето е на духа таквозъ, каквото е здравіето на тѣлото.

** Сички са стремятъ на въспѣвать (похваляватъ) извършенитъ добродѣтели съ голѣмитъ хора, но твърдѣ малцина сж които ги подражаватъ.

НИКОЛА ПЪРВАНОВЪ

Видинскій прѣдставител на народния Българскій съборъ въ Цариградъ упокоилъ ся на 1-вий Септемвріа въ Виѣна.

Покойниятъ още въ младитъ си години, отиде въ Сърбія (Бѣлградъ) като жьдонъ за наукъ. Тамо като държавенъ въспитаникъ свърши 4. гимназиѣ, а сетиѣ потпомогнатъ отъ Г-жѣ Магдалинѣ Станковнѣ продължи и свърши цѣлѣ гимназія, изъ която на 1869 год. прѣмина въ философскія факултетъ на Бѣлградскитъ народна академія. Въ този факултетъ, като ученикъ още, покойниятъ се работилъ за народа ни и помежду многото дописки въ тогавашнитъ Български и Сърбски вѣстници, былъ и дѣйствителенъ редакторъ на Българскій вѣстникъ „Вѣстокъ.“

Като свърши факултетъ си съ отличенъ успѣхъ, върна се въ своето Отечество Ломъ. Тука покойниятъ пріе учителскѣ службѣ която и върши до прѣдъ смъртътъ си.

Като учитель покойниятъ се изработилъ, освенъ нѣкои училищни прѣдмѣти, и грама-

тижъ Българскѣ съ бѣлѣшки върху Момчиловитъ граматикъ за новобългарскій языкъ. Който се рѣдовно чедъ нашитъ български вѣстници той се добръ позналъ началата на покойния върху Българскія нашъ языкъ.

Колко се былъ почитанъ покойния отъ съотечественицитъ си види се отъ тука дѣто го избраха въ младитъ му години за прѣдставителъ на Видинското окружіе по цър. нашъ въпросъ. Като членъ на събора той се былъ единъ изъ между първитъ работници и ревностенъ поборникъ за самостоятелността на нашитъ Бѣлг. църкви.

Големата работа въ Цариградъ и наистинка по черно то море прѣкъснахъ младия животъ на Никола Първановъ, въ най хубавото врѣме на работитъ му.

Като пріехме грозното извѣстие за смъртътъ му изъ Виѣнъ, дѣто бѣше отишелъ да ся цѣри, братъ му Георги потърча за да прѣнесе тѣлото му тука, но за жалостъ то бѣше вече късно като го наиде погрѣбенъ отъ Виѣнскитъ Българи. Въмѣсто тази утѣхъ братъ му му подигналъ единъ мраморенъ камѣкъ съ Надписъ:

„Тукъ почива ревностната българска душа Никола Първановъ.“

Кой се ималъ случкѣ да ся запознае съ покойния ще жали за такъвъ другаръ и свѣстенъ родолюбецъ, комуто лежеше въ сърдце нашето просвѣщеніе и напрѣдѣкъ; но като го грабна смъртътъ въ неговитъ крѣхки години остави тѣжъ на любимия си братъ, жалостъ на рода си и губитакъ на драгитъ му българинъ! По късно ще излѣзе на видѣло неговитъ трудъ, и тогава ще са опише по пространно неговитъ животъ, а за сега ще кажемъ само „Дека му перстъ и вѣчна му память.“

Ломъ 27 7/сѣпті 1872.

К. С. Пишурка.

Свидно и жално е наистина за такъвъ благодѣлникъ младежи, на които безвѣрменната смъртъ е голѣма загуба за народа ни. Никола Първановъ бѣше единъ отъ нашитъ учени молици и отъ него са чакали много; но за описница събога е лишавала народа ни отъ такъвъ младежи, които едвамъ що зацѣхвѣтавъ, и смъртъта ги покосява. Нека събки Българинъ да оплаче покойния Н. Първановъ и да рече: Богъ да прости! Б. Р.

ПОДАРКИ.

Г-нъ Петръ Х-въ учитель у село Чърна, Мачинско, подарява едно год. теченіе отъ „Училище“ за женското Недѣлно училище въ Карлово.

Г-нъ Коле Пеневъ у Варна подарява сжщо за училището на Габровски колѣби Боженицѣ.

Г-нъ Василъ А. Долевъ подарява тоже за училището у отечеството си село Медвенъ.

Издателъ—стѹпанъ Р. Блъсковъ.

Руссо, въ почати. на Д. областъ.

طبعة ولايتي مطبعة سندھ طبع اولنشد